

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA O EUROPSKOM GRAĐANSKOM PROCESNOM PRAVU

Zagreb, 27. - 28. rujna 2012.

Međunarodna znanstvena konferencija o aktualnim pitanjima europskoga građanskog procesnog prava održana je u Zagrebu 27. i 28. rujna 2012. u publikom posve ispunjenim prostorima Hrvatske odvjetničke komore. Organizatori IRZ - Njemačka zaklada za međunarodnu pravnu suradnju, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, hrvatska Pravosudna akademija i Odvjetnička akademija Hrvatske odvjetničke komore zajedničkim su trudom osigurali da Konferencija bude na visokom stručno-znanstvenom i organizacijskom nivou, tim više što je Konferencija bila ponajprije namijenjena stručnoj pravničkoj javnosti - sucima, državnim odvjetnicima, odvjetnicima, javnim bilježnicima i znanstvenim djelatnicima na sveučilištima.

Veliku praktičnu važnost pravnog područja koje je glavna tema skupa i autoritet gostiju izlagača istakli su svi uvodničari. U ime organizatora skupu su se riječima dobrodošlice obratili dekan Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Zoran Parać, zamjenik direktora IRZ-a dr. Stephan Hülshörster, ravnateljica Pravosudne akademije u Republici Hrvatskoj Ivana Goranić i predsjednik Odvjetničke akademije Hrvatske odvjetničke komore Mladen Sučević. Skup su također pozdravili veleposlanik Savezne Republike Njemačke u Zagrebu Hans Peter Annenn i čelnik Delegacije Europske unije u Republici Hrvatskoj dr. Paul Vandoren. U ime Ministarstva pravosuđa uvodno je govorio dr. Vanja Bilić, a sve prisutne pozdravili su i predsjednik Visokoga trgovačkog suda Republike Hrvatske Mario Vukelić i predsjednik Vrhovnoga suda Republike Hrvatske Branko Hrvatin.

Primarni je cilj Konferencije sinergija pravne znanosti i pravničke prakse, osobito u ovom za hrvatsku pravničku praksu posve novog, a veoma važnog i kompleksnog pravnog područja, na početku je rada istakla idejna začetnica Konferencije prof. dr. sc. Jasnica Garašić sa zagrebačkoga Pravnog fakulteta. Kako bi se domaći suci, državni odvjetnici, javni bilježnici i odvjetnici upoznali s europskim građanskim procesnim pravom, na profesoričin su poziv o područjima građanskog procesnog prava u kojima je europski zakonodavac ostvario har-

monizaciju, odnosno unifikaciju norma govorili eminentni znanstvenici. Rad Konferencije bio je raspodijeljen u uglavnom tematski zaokružena zasjedanja kojima su prvoga dana moderirali zamjenica predsjednika Visokoga trgovačkog suda Republike Hrvatske Nevenka Baran i prof. dr. iur. Tomislav Borić s Pravnoga fakulteta Sveučilišta Karla Franza u Grazu, a drugoga dana odvjetnik Branko Baica i predsjednik Županijskog suda u Velikoj Gorici Vitomir Boić.

U uvodnom je pregledu europskoga građanskog procesnog prava profesorica Jasnica Garašić istakla da je napredak toga prava pospješén uspostavom jedinstvenoga tržišta. Ono pretpostavlja sudsku infrastrukturu koja, utemeljena na načelima uzajamnoga povjerenja u istovrijednost pravosudnih sustava i uzajamnog priznanja akata iz sudskih postupaka, sudionicima toga tržišta omogućava brzo i efikasno ostvarivanje subjektivnih prava. To je političko-ekonomski razlog Europskoj uniji danog ovlaštenja da harmonizira pravne poretke država članica. Osim toga, svakom se građaninu Europske unije osiguravaju prava zajamčena Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, među kojima i pravo na pristup pravosuđu.

Europsko pravo prožima, međutim, i prava država koje (još) nisu članice Europske unije. Referat dr. Christe Jessel-Holst s hamburškoga Instituta Maxa Plancka odnosio se na reperkusije koje europsko građansko procesno pravo ima u državama jugoistočne Europe, posebice u (potencijalnim) državama kandidatkinjama iz susjedstva Republike Hrvatske. Te su se države aktivnije uključile u rad Haške konferencije i u izradu Sarajevskog sporazuma o sudskoj nadležnosti i ovrsi, a u njihovim nacionalnim kodifikacijama međunarodnoga privatnog prava vidljiva je implementacija aktualnoga europskoga prava kako bi se tako i njihovo nacionalno pravo harmoniziralo s europskim i olakšalo tržišnu i političku komunikaciju s Europskom unijom.

U izlaganju o sudskoj organizaciji u Europskoj uniji prof. dr. sc. Tamara Čapeća sa zagrebačkoga Pravnog fakulteta akcentuirala je da je nacionalno procesno pravo pod utjecajem prava Europske unije ne samo zbog njegove harmonizacije s tim pravom nego i zbog zahtjeva da nacionalno pravo bude doista djelotvorno u zaštiti subjektivnih prava građana, što obvezuje nacionalne sudove da izravno primjenjuju europske procesne norme ili preispitaju nacionalne procesne norme i u područjima koja nisu zakonodavno harmonizirana. Preispitivanje nacionalnog procesnog prava omogućuje nacionalnim sudovima čak i neprimjenu toga prava ako je ono manje povoljno od prava primjenjiva u sličnim domaćim postupcima (načelo ekvivalentnosti) i ako čini nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje subjektivnoga prava zajamčenoga europskim pravom (načelo djelotvornosti).

Sudska nadležnost, priznanje i ovrha stranih sudskih odluka bili su temom izlaganja više izlagača, a Uredbi Bruxelles I bilo je posvećeno posebno zasjedanje. Prof. em. dr. Dieter Martiny s Europskoga sveučilišta Viadrina u Frankfurtu na Odri govorio je o razvoju neograničenog priznanja i ovrhe stranih sudskih građanskopravnih odluka u europskom pravu. Pojednostavljenje priznanja i ovrhe stranih sudskih odluka mora se uskladiti sa zaštitom subjektivnih prava stranaka, stoga je zaštita prava stranaka u skladu s minimalnim zajedničkim standardima prebačena u nadležnost države odluke kako bi ovrha u drugoj državi uz postupno potpuno ukidanje egzekviture i smanjenje prepreka u priznanju stranih sudskih odluka bila učinkovita. Hoće li nakon reforme Uredbe Bruxelles I pitanja poput naknadne provjere dostave i nespojivosti s drugim odlukama postati samo razlog za pravni lijek zbog povrede prava na pravično suđenje, tek nam preostaje vidjeti, zaključio je profesor Martiny.

Prof. dr. sc. Michael Stürner s istoga fakulteta izlaganje je posvetio ugovorima o sudskoj nadležnosti i mjestu ispunjenja u europskom građanskom procesnom pravu analizirajući tri vrste nadležnosti prema Uredbi Bruxelles I - opću, posebnu i prorogiranu. Dotakao se i zaštitne nadležnosti u predmetima potrošačkih ugovora od koje se može odstupiti sporazumom o prorogaciji nadležnosti pod određenim uvjetima koji su se u praksi pokazali nedovoljno jasnim. U izlaganju je bilo riječi i o autonomnom određivanju mjesta izvršenja ugovora u vezi s određivanjem nadležnosti sudova.

Na važnost jasnog definiranja nadležnosti sudova ukazala je u svom izlaganju o procesnopravnim posljedicama pravnog slučaja Madoff i prof. dr. sc. Edita Čulinović Herc s riječkoga Pravnog fakulteta. Naime, razvoj tržišta kapitala uvjetovao je profiliranje složenih pravnih struktura kao što su brokerska društva i investicijski fondovi djelovanja kojih nisu ograničena na teritorij jedne države. Budući da su američki sudovi otklonili svoju nadležnost u slučajevima u kojima su tužitelji bili europski ulagatelji u Madoffove fondove, oni su pozivajući se na uspostavu nadležnosti prema kriteriju mjesta nastanka štetnog događaja pokrenuli parnice pred europskim nacionalnim sudovima koje većim dijelom još uvijek traju.

O slovenskim iskustvima s prekograničnom ovrhom u skladu s europskim zakonodavstvom govorila je prof. dr. sc. Vesna Rijavec s mariborskoga Pravnog fakulteta. Slovenska je praksa razvila popis slovenskih europskih ovršnih naslova u prekograničnim predmetima koji udovoljavaju minimalnim standardima procesnih pravila relevantnih uredbi, a slovensko je ovršno pravo u segmentu potvrđivanja ovršnosti usklađeno s Uredbom o europskom ovršnom naslovu.

U europskom je pravu, naime, znatno pojednostavljena ovrha bez prethodne egzekviture rješenja o platnom nalogu koji je izdan po unificiranim pravilima. Međutim, europski i slovenski platni nalog sada su zasebni pravni instituti definirani različitim pravilima te je strankama dano na volju da izaberu onaj koji više odgovara njihovim pravozaštitnim potrebama.

O najnovijem razvoju u području Uredbe Bruxelles I izlagao je dr. Florian Eichel s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Passauu, a o litispencijiji i Uredbi Bruxelles I svoje je istraživanje iznijela prof. dr. sc. Vesna Lazić s Fakulteta za pravo, ekonomiju i upravu Sveučilišta u Utrechtu. Dr. Eichel usredotočio se na pojedine članke Uredbe Bruxelles I o kojima su intenzivirana nastojanja Europske unije da ih izmijeni. Riječ je o isključivoj nadležnosti *fori loci rei sitae* za tužbe kojima su predmet stvarna prava na nekretninama, njihov najam i zakup kao i o nadležnosti u predmetima potrošačkih ugovora u kojima Uredba dopušta nadležnost suda prema mjestu prebivališta ili tuženika ili tužitelja ako tužbu podiže potrošač. Osim toga, u izlaganju je bilo riječi i o posebnoj nadležnosti mjesta izvršenja ugovora kao i o mogućem proširenju nadležnosti sukladno reformi Uredbe u slučaju da tuženik nema prebivalište ni u jednoj državi članici.

O litispencijiji prema Uredbi Bruxelles I elaborirala je profesorica Lazić. *Ratio* najavljenih izmjena postojećeg uređenja toga instituta jest preveniranje njegove zlorabe u situacijama u kojima se odgađa donošenje odluke pred nadležnim sudom ranijim pokretanjem postupka pred sudom koji je poznat po sporosti odlučivanja (talijanski torpedo), stoga se profesorica Lazić založila za preciznije uređenje toga instituta kritizirajući predložene izmjene. Glede prava primjenjiva na ugovore o prorogaciji nadležnosti u izlaganju je istaknut kao najprihvatljiviji prijedlog Europskog parlamenta prema kojem bi bilo primjenjivo *lex causae* ili *lex contractus* uz isključenje kolizijskih normi.

O Uredbi Bruxelles I nadalje su govorili prof. dr. sc. Eduard Kunštek s riječkoga Pravnog fakulteta i prof. dr. sc. Davor Babić sa zagrebačkoga Pravnog fakulteta. Budući da Uredba Bruxelles I predviđa da sudovi države članice koji su nadležni za odlučivanje u glavnoj stvari mogu od sudova drugih država članica zahtijevati privremene mjere koje predviđa pravo te države članice, profesor Kunštek u svom je izlaganju kroz tu prizmu sagledao u našem pravu predviđene privremene mjere istakavši da odluka u smislu Uredbe Bruxelles I podrazumijeva svaku odluku suda države članice bez obzira na njen naziv uključujući rješenje, ovršni nalog i odluku sudskog službenika o utvrđenju troškova.

O prijelaznom režimu Uredbe Bruxelles I govorio je profesor Babić ističući da Uredba ne propisuje posebno pravilo o primjeni za države koje su pristupile

Europskoj uniji nakon njezina stupanja na snagu 1. ožujka 2002. Međutim, zbog zabrane retroaktivne primjene prava, s kojom se slaže i Europski sud, u postupcima u Republici Hrvatskoj kao i u postupcima u drugim državama člancama u odnosu na Hrvatsku ta Uredba stupa na snagu tek danom pristupa Republike Hrvatske Europskoj uniji. Za primjenu prava u tim je slučajevima važno i pitanje primjene Uredbe ili *legis fori* za određenje vremena pokretanja postupka, što je definirano Prijelaznim odredbama predmetne Uredbe.

O europskom obiteljskom procesnom pravu govorile su doc. dr. sc. Mirela Župan s osječkoga Pravnog fakulteta, prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac i prof. dr. sc. Dubravka Hrabar, obje sa zagrebačkoga Pravnog fakulteta. Docentica Župan iznijela je pregled određenja međunarodne nadležnosti u obiteljskopравnim stvarima sukladno praksi Europskoga suda na temelju Uredbe Bruxelles II *bis* područje primjene koje su bračni sporovi i roditeljska odgovornost. Njome su određeni različiti kriteriji uspostave nadležnosti koji u pojedinim situacijama omogućavaju koegzistenciju potencijalno nadležnih sudova različitih država. Međutim, te je kriterije katkad potrebno interpretirati u skladu sa zaštitom najboljega interesa djeteta.

Posebna uredba za pitanje uzdržavanja bila je temom izlaganja profesorice Korać Graovac. Ta uredba omogućava vjerovniku uzdržavanja da u jednoj državi članici bez ispunjavanja ikakvih dodatnih pretpostavaka ovrši odluku koju je donio nadležan sud u nekoj drugoj državi članici. Uredba uređuje nadležnost, priznanje i ovrhu odluka u predmetima uzdržavanja koje proizlazi iz obiteljskopравnih odnosa, krvnog srodstva, braka ili srodstva po tazbini. Ipak, efikasnost toga sustava ovisi prije svega o efikasnosti pravosudnih sustava pojedinih država članica.

Profesorica Hrabar u svom se izlaganju o novom *Lex processibus familiaribus* usredotočila na potrebu redefiniranja nekih odredaba hrvatskoga obiteljskoga i parničnoga prava kako bi one bili međusobno koherentne, a istodobno usklađene s europskim tendencijama u tom području. Pritom valja, s obzirom na specifičnost ugroženog dobra, u izmjenama postupovnih odredaba voditi računa o određivanju procesnoga subjektiviteta djeteta tako da se preraspodjele stranačke uloge i ovlasti u postupku. Isto tako valja zastupniku djeteta u postupku dati posebne procesne ovlasti kako bi dijete moglo u potpunosti ostvariti svoje pravo na izražavanje vlastitoga mišljenja, što mu trebaju omogućiti sva nadležna tijela.

Temom izlaganja prof. dr. Caroline Meller-Hannich s Pravno-ekonomskog znanstvenog fakulteta Sveučilišta Martina Luthera u Halle-Wittenbergu i prof. dr. sc. Vesne Tomljenović s riječkoga Pravnog fakulteta bila je kolektiv-

na pravna zaštita u Europskoj uniji. Profesorica Meller-Hannich izlagala je o *common-law*-om nadahnutim mehanizmima kolektivne zaštite u potrošačkom i kartelnom pravu u nacionalnim pravima pojedinih država članica i u pravu Europske unije. U tom se pogledu nacionalna prava država članica odlikuju raznovrsnošću uređenja pravozaštitnih instituta i određenja širine obvezujućeg učinka sudske odluke. Međutim, aktualna priopćenja Europske komisije ne navode na to da će doskora u europskom pravu biti uvoza američkih instituta za zaštitu kolektivnih prava i interesa.

Profesorica Tomljenović u svom je pak izlaganju upozorila na pojmovno razlikovanje kolektivne od grupne tužbe. Naime, dok je kolektivnoj tužbi cilj prestanak protupravnog ponašanja, grupna je tužba usmjerena na odštetni zahtjev. Sud povodom njena pokretanja mora odrediti način na koji će potencijalni članovi grupe biti obaviješteni o pokretanju postupka, odnosno na koga će se odnositi pravni učinci presude (metoda *opt-in* i *opt-out*). Grupna je tužba, dakle, strana europskoj pravnoj tradiciji i odudara od nekih osnovnih postulata građanskog parničnog postupka te se čini da u skoro vrijeme neće biti regulirana općeobvezujućim europskim pravom.

O dostavi kao segmentu suradnje sudova u Europskoj uniji izlagao je predsjednik Vrhovnog suda Branko Hrvatin. Relevantnom europskom uredbom dostava je značajno ubrzana, ponajprije imenovanjem otpremnih i prijamnih mjesta (u nas pojedini općinski sudovi) te središnjeg mjesta u državama članicama (u nas Ministarstvo pravosuđa) i uporabom standardiziranih formulara koji prate pismena. Sud koji inicira dostavu može rukovodeći se načelom svrsishodnosti izabrati hoće li se dostava obaviti putem otpremnih i prijamnih mjesta, putem pošte ili kojim drugim dopuštenim putem, o postojanju kojih može doznati preko internetski dostupnog Europskog sudskog atlasa.

Posebni parnični postupci također su predmetom reguliranja europskog zakonodavca, stoga je uz komparaciju europskoga i hrvatskoga prava o Europskoj uredbi o postupku u sporovima male vrijednosti govorio prof. dr. sc. Alan Uzelac sa zagrebačkoga Pravnog fakulteta. Naime, bagatelni je postupak posebice pogodan za takav komparativni pristup jer je nedavno noveliran u hrvatskom procesnom pravu, što ne znači i da je istovjetan onome u europskom pravu. Naprotiv, razlike na koje je upozorio profesor Uzelac očituju se na svim razinama, od definicije i područja primjene preko oblika vođenja postupka i njegova trajanja do procesnih načela i politike pravnih lijekova. Postoji opravdana bojazan da će upravo to razlikovanje u budućnosti biti prepreka efikasnosti provođenja takvih postupaka koja bi im trebala biti glavnom odrednicom.

Ključnim se faktorom u kvalitetnoj primjeni pravnih pravila i zaštiti subjektivnih građanskih prava nadaje kompetentan sudački i ostali pravnički kadar o čijem bi obrazovanju trebala voditi brigu svaka država (članica) samostalno. O pripremama hrvatske prakse za primjenu europskoga prava govorio je u ime Odvjetničke akademije Mladen Sučević, a u ime Pravosudne akademije Ivana Goranić. Hrvatskim odvjetnicima nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji u pružanju pravničkih usluga pridružit će se i strani odvjetnici status kojih u Imeniku stranih odvjetnika može biti različit, stoga bi i o tome hrvatski sudovi trebali voditi računa.

Pravosudna je akademija usredotočena na obrazovanje vježbenika u pravosudnim tijelima i kandidata za suce i zamjenike državnih odvjetnika, stoga je i participirala u organizaciji ove Konferencije. Sudeći po interesu publike ovakva bi konferencija trebala biti tek prva u nizu sustavnijih pojašnjenja pravnih pravila koja će biti u primjeni u Republici Hrvatskoj njezinim pristupanjem Europskoj uniji.

Dvadesetak izlagača tijekom dvaju je dana kvalitetnoga rada ocrtalo tek neke od ključnih momenata s kojima hrvatska pravnička praksa do sada nije bila sustavnije upoznata, a koji će odigrati ključnu ulogu u osiguravanju jednake pravne zaštite subjektivnih prava na čitavom teritoriju Europske unije. Dakle, tješnja suradnja pravničke prakse i pravne znanosti na ovoj sličnim konferencijama svakako bi pridonijela uspješnijoj primjeni europskoga prava pred hrvatskim sudovima, a time i boljoj zaštiti subjektivnih prava hrvatskih građana.

Marko Bratković, mag. iur.

